

Pivókné Gajdár Klára – óvodai szaktanácsadó, tréner

Bekapcsolódás az óvodai életből való mellőzések sorának diskurzusába

kulcsszavak: gyermekközpontúság, ismerkedés, szükséglet, együttnevelés

Előzmények:

„*Megírta egy anyuka, hogy szerinte mi mindent kellene mellőzni az óvodából*” (ovi-suli.hu-n)
Erre az írásra válaszként az Óvodai Nevelés februári számában Perlai Rezsőné válaszolt cikkében,
„*Szóljunk arról, mi mindent kellene mellőzni az óvodai életből!*” címmel.

Az én lelkemnek fájtak a sorok, a megélt élmények alapján való általánosítások az óvodai nevelést, az óvodapedagógusokat illetően, amiket ez az anyuka leírt és közzé tett!

Hogy jövök én ahhoz, hogy jelezzem és megosszam ezt a fájdalmamat az Olvasókkal?
Milyen személyes és szakmai tapasztalatokkal tudok és merek véleményt nyilvánítani a kisgyermek
első, családon kívüli nevelési, szocializációs színterének a kiválasztásával, az azzal való
ismerkedéssel, majd az óvodássá válás kérdéseiben?

Elsődlegesen privát szerepemben, - két gyermek édesanyjaként – vagyok túl, sok nevelési-oktatási intézmény gyermekeimmel közösen történő választásán, melyek közül most azt emelem ide, amikor óvodából iskolába készültünk kislányommal. A városban – mely iskolavárosként ismert – bő kínálat állt rendelkezésünkre, különböző tagozatok, versenyek nyerteseit kinevelők vártak bennünket a beiratkozáskor. A döntő szempont azonban mégsem a szülők számára oly vonzónak mutatott „oktatási minőség” volt, felülírta mindezt az óvodai barátokkal való további együttlét igénye! Tudtam, hogy az én gyermekemnek ez teremti majd meg azt a biztonságos, szeretettelgi légkört, melyben nyitott, befogadó lesz a tanító néni és a tanulás tanulása iránt is! Beigazolódott többszörösen is, hogy jól tettem, amikor nem követtem sok szülő korai „karrierépítési elképzelését”, hanem kislányom érzelmi szükségleteire figyeltem! Sokan ismernek, ők tudják azt is, hogy hol tartanak gyermekeim ma, életpályájuk derekán, remekül példázva azt a ma már köztudott tény, hogy az életben való boldoguláshoz, a sikerhez, sokkal inkább szükségeltetik az érzelmi intelligencia (EQ) fejlett szintje, mint az értelmié (IQ)! Boldog, büszke édesanyjuk vagyok!

Nézzük hát a szakmai tapasztalataimat: 40 év örömteli együttlét az óvodai csoportjaimba járó gyermekekkel és családjaikkal! Ez a családokkal évtizedeken át tartó együttnevelő kapcsolat adja azt a felhatalmazást, hogy szót emeljek ezekért a gyermekekért, az őket szerető családjaikért, és a sok-sok elhivatott kollégáért, no és magamért is!

Ezt úgy szeretném tenni, hogy bemutatom saját gyakorlatom ide kapcsolható elemeit, melyek már különböző fórumokon el is hangoztak, illetve publikálásra is kerültek.

Hivatkozni fogok ezekre a forrásokra, de úgy gondolom, hogy fontos felemlíteni ezeket, hogy a ma olvasó szülő és pedagógus lássa azt is, hogy másként is lehet!

Ahogy összeszedtem a múltból „saját magam”, érdekes volt látni, hogy mennyire egy esztendőre koncentráltak ezek a megjelenések: 2009-ben Körmöci Kati „*A gyermek mindenek felett álló érdeke*” szakmai összefoglaló sorozatának kezdetén, az első két alkalom is érintette a szóban forgó kérdéseket, a családokról szóló, illetve a gyermekközpontúság témája kapcsán is.

2009.03.20.-án az első fórumon „*Nevelői minták az óvodáskorú gyermek életében*” címmel – egyebek mellett – szóltam arról, hogy a kisgyermek a társadalmat, - amibe bele kell nőnie - a **családon**

keresztül ismerheti meg. Kiemeltem, hogy a gyermekek igyekezetének hajtóerejét elsősorban a **szülőkhöz-nevelőkhöz való kapcsolata** adja! Rámutattam arra is, hogy a helyes és követendő viselkedésformák elsajátításának elsődleges terepe a család: a **szülők adják a mintát**.

Közeledve már az óvodakezds idejéhez, említést tettem arról a természetes jelenségről, miszerint a gyermekek félnek a **család biztonságának** elvesztésétől. Kevés dolog van, amire a gyermekek jobban rá lennének szorulva, mint szüleik meghitt kapcsolatára. Ez teremt biztonságot életükben, valahol mélyen tudják: „így kerek a világ”.

Optimális esetben ilyen szerető családi körből érkeznek hozzánk az óvodába. Bemutattam az **Élet a „cica – csoportban” a családokkal együtt** – napi munkám tapasztalatait.

Kiemeltem, hogy ennek a nyitott csoportéletnek a kialakulásához, működéséhez nagyban hozzájárult, hogy kisvárosban dolgoztam, az itt élők személyesen ismerik egymást, számít a személyes-szakmai hitelesség. Az akkori szülők közül már többen óvodásaim, illetve hallgatóim voltak. A vegyes életkorú gyermekekből szervezett csoportnak pedig – egyebek mellett – megvolt az a lehetősége, hogy testvérek, barátok egy közösségbe járhattak. Hangsúlyoztam, hogy ennek a szoros együttműködésnek az igénye a családok felől érkezett, nekem, nekünk csak igazodni kellett ezekhez, adni magunkat és kapni a lehetőségen, tovább gördíteni azokat!

2009.10.16-án a 2. szakmai összejevetelen **„A gyermekközpontúság napi óvodai gyakorlatáról”** címmel szintén a családból indultam ki, kiemeltem a család, mint elsődleges és állandó szociális – nevelő közösség szerepét, majd bemutattam a család-óvoda együttműködő kapcsolatát, az óvoda kiegészítő szerepének hangsúlyozásával. Konkrét példákon haladtam ezen az úton, abból kiindulva, hogy a családokban hogyan is élük meg azt, hogy **vodás lesz gyermekük!** Beszéltem arról, hogy milyen fontos sok esetben az is, hogy kinek a döntése, hogy melyik óvodába, melyik csoportba, melyik óvodapedagógushoz, dajka nénihez kerül a gyermek. Bizony fel kell ezt jó előre térképezni! És választani, jól választani, persze ahol erre lehetőség van!

Szóltam a **MÁR ÓVODÁS GYERMEKRŐL**, az ismerkedésről, az első napokról, az óvodássá válás „cica csoportos” menetéről. Kiemeltem a **biztonságot**, azzal a példával kiegészítve, hogy volt olyan gyermekem, akinek arra volt szüksége, hogy vizuálisan is rögzítve láthassa, hogy aznap ki és mikor jön érte. A reggeli érkezés és elválás után azonnal le kellett vele ülni az asztalhoz és órát rajzoltunk mutatóval, hogy azt figyelve követhesse a faliórán az idő múlását. Fontos az első napokban a személyesség megteremtése, biztosítása is, a tárgyi környezet közös formálásával: az én képem, az én családom, az én dobozom, az én székem(párnámmal) az otthoni „kacatok” befogadásával. Megkülönböztetve szóltam a **gyermek szükségleteiről**: a neki megfelelő hőmérsékletről, ő mikor fázik, neki mikor van melege, ő mikor öltözik-vetkőzik, ő mikor és mennyit eszik-iszik, neki mikor kell pisilni, az ő pihenése-alvásiigénye, mindezeket az ő egészséges életmódjának, életritmusának alakításáért. Soroltam ezek biztosításához szükséges **feltételek megteremtéseit**: az óvoda nyitva tartása – ügyeleti csoportösszevonások – csoportszervezések (életkor, nemek) – munkarend – helyettesítések – napirend – tevékenységek, programszervezések célja, az időarányok figyelembevételével.

Az óvodai élet szervezésekor a rend, a ritmus és egyensúly a nap és a hét megtervezésében alapvető, mert a gyermek az egészségét szolgáló szokásokra, ismétlődésekre épülő életvitelében érzi magát biztonságban! Az önkényes változtatgatások nagyon zavaróak számára. Ezt a szakmai napot megelőzte ebben a témában gondolatébresztő cikkem az Óvodai Nevelés 2009/szeptemberi számában.

„Értékek mértékkel” címmel jelent meg írásom az ÓN 2009. évi decemberi számában, azzal a szándékkal, hogy felhívjam a figyelmet a rohanó világ, robozó eseményeinek forgatagában való lassításra, megállásra! Gyermekek és pedagógusok az új nevelési év kezdő szakaszában. Októbert írtunk, amikor megfogalmaztam ezeket a sorokat, amikor még javában folyik az óvodai élettel való

ismerkedés, az érzelmi biztonságra való törekvés, a felnőtt-gyermek és a gyermekek egymás közti kapcsolatának alakítása, mint ennek az időszaknak a legfontosabb nevelési feladata, **érték!**

„Évnyitó” eseményeket, feladatokat soroltam, nem törekedve a teljességre és időrendiségre:

- csoportszervezések,
- a csoportok szakmai dokumentumainak folyamatos készítése (mulasztási és csoportnapló, éves nevelési és tevékenységi terv, a gyermekek egyéni fejlődési-személyiségi lapjai),
- szülői-munkatársi-nevelőtestületi értekezletek,
- csoportszoba-öltöző-mosdó-udvar kialakítása és otthonossá tétele,
- a gyermekek fogadása – integráció,
- felnőtt- és gyermekközösségek egymásra találása,
- az intézmény éves munkatervének elkészítése-elfogadása,
- gyermekvédelmi feladatok ellátása,
- a szükséges környezettanulmányok/családlátogatások illetékes szakembereivel és az érintettekkel egyeztetett folyamata...

...és még bizonyára folytathatók a kapott és vállalt feladatok sora,

- a gyermekek speciális fejlesztésének megszervezése, biztosítása: logopédia, gyógytestnevelés, gyógypedagógiai egyéni fejlesztés,
- egészségvédelmi-egészségügyi prevenciók feladatok (pl.: járvány),
- zeneóvoda, hittan,
- őszi séták, kirándulások,
- gyümölcsök-termések-falevelek gyűjtése, sokoldalú felhasználása, szüret,
- világnapok és jeles napok: népmese-zene-idősek-állatok-gyermekek-pedagógusok-lelki egészség stb.,
- mindezekon túl – ahol őrzik a néphagyományokat is – Szent Mihály, mindenszentek, Szent András hava (Mihály-, Márton-nap),
- képzések, előadások, önképzés.

Ugye csak remélni lehet, hogy ebben a jó szándékú **értékközvetítő forgatagban** és a rendelkezésre álló korlátolt időkeretben azért a gyermekek találhatnak maguknak biztonsági kapaszkodókat, szerezhetnek szabad játékok és tevékenységeik közben személyes élményeket, tapasztalatokat, alakulhatnak társas kapcsolataik, kielégülhet természetes kíváncsiságuk is egyebek mellett!

Az ismerkedés időszaka természetesen mást jelent az új gyermekeknek, mint a nyári szünetről visszatérőknek a vegyes életkorú csoportokban.

Az újonnan érkezőkből az ismeretlen személyi és tárgyi környezet elsősorban érzelmi megnyilvánulásokat vált ki. Mindenki és minden idegen, mindenből sok van: felnőttek, gyermekek, épület, udvar, eszközök. A biztonság és a bizalom mielőbbi kialakulásához szükséges az eligazodáshoz ebben az új környezetben.

A nap természetesen otthon kezdődik és végződik, de az öltözködésből, étkezésből, tisztálkodásból jut bőven az óvodában is, ahol fokozatosan ugyan, de önállósodniuk kell a kicsiknek és nagyobbaknak is.

A visszatérők körülnéznek, hogy változott-e valami, netán valaki? Mert ne felejtsük el, hogy érkezhettek új felnőtt is a csoportba! Észreveszik a legapróbb változásokat is. Várják a tavalyról már ismert játszótársakat, illetve **szívesen veszik pártfogásba az új kicsiket is.**

A vegyes életkorú csoport egyedül álló sajátossága ez a lehetőség (is), a személyi-tárgyi környezet biztos ismeretével az „öreg cicák” könnyen utánozható gyermeki mintát adnak, illetve a gondoskodóbbak konkrét tevékenységekkel – cipőkötés, gombolás, vízöntés, ágynemű-hajtogatás –

segítik a „kiscicákat”. Természetesen csillogó szemmel, büszkén fogadják köszönetünket, elismerésünket! És ez áthagyományozódik.

Nyitott a csoportszobánk ajtaja, így várjuk reggelente is a folyamatosan érkező gyermekeket, akik szabadon választanak tevékenységet, társakat. Mi, felnőttek is közöttük ülünk a kisasztaloknál egész nap, velük is eszünk.

A folyamatos napirend alapján a tízórai is folyamatosan történik, egy asztalt terítünk meg, igyekszünk figyelembe venni a gyermekek igényeit: mennyiségre egész/fél/negyed kenyeret, üresen/vajasan/lekvárosan/mézesen (a vaj persze sajnos margarin), folyadéknál tejet, nem tejet vagy teát és így tovább. Aki befejezte az étkezést, átadja helyét. Az uzsonnázás ugyanígy történik. Az ebédhez önként jelentkezők terítenek, elvállalva a tálcás-tányéros-poharas-evőeszközös-szalvétás szerepeket.

Tapasztalataim szerint a kisgyermekeknek az ismerkedés zökkenő mentesebb, ha az udvaron történik. Adott a hatalmas szabad terület, sokféle vonzó eszköz, változatos tevékenységek tárháza, nyüzsgés, de még sincs ijesztő hangzavar; vagy lehet csak egyszerűen megpihenni, nézelődni az árnyas padokon, akár az óvó néni, dadus néni ölében ülve biztonságot keresve/találva. A határok jóval nagyobbak, mint a terem falai között. És hasonlít a játszótérre is, ahová gyakran jár anyával és apával. Ismerősnek tűnik a helyzet, hamarabb elrepül kint az idő, amíg érte jönnek!

Fontos lenne, hogy az óvodai étellel való ismerkedés intézményi szintű feladat legyen, mert ezzel a közös szemlélettel, odafigyeléssel megkönnyíthetnénk a gyermekek első vagy második szocializáló közegének elfogadtatását.

Ehhez illeszhető lenne egy nevelőtestületi szinten megtervezett és elfogadott **ismerkedési terv**, amelynek alappillérei lehetnek:

1. az óvodába kerülés előtti környezettanulmány (családlátogatás), ahol a személyes találkozás alkalmával a gyermek anamnézisének is fel lehet venni;
2. a családokkal való egyeztetés az óvodával való ismerkedés rendjéről, módjáról;
3. az óvoda házirendjével kapcsolatos kérdések tisztázása.

Négy részben jelent meg az ÓN 2008/november, december, 2009/január, februári számában az **„Együttműködéstől az együttnevelésig, család-óvoda kapcsolat vizsgálata”** című írásunk, melynek 2014-ben egy szerkesztett változata új fejezettel bővítve megjelent a Debreceni Egyetem Családpedagógiai kötetében is. Természetesen nem indulhattam mással, mint az érvényben lévő jogszabállyal: „*A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben az óvodák kiegészítő, esetenként hátránycsökkentő szerepet töltenek be*” (363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet, Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról)

A három-hét éves gyermekek idejük jó részét az óvodában töltik, ezért sem mindegy, hogy itt milyen benyomások érik. Az is fontos, hogy milyen a család és az óvoda kapcsolata, tudnak-e a gyermek érdekében együttműködni, esetleg együttnevelni?

Mind az óvodapedagógusnak, mind a szülőknek megvan a felelőssége abban az együttműködésben, amelynek célja a gyermek optimális fejlődése.

Fontos azt a légkört kialakítani, amelyben mindkét fél azt érzi, hogy kölcsönösen tanulhatnak egymástól. A szülőknek a gyermekéről vannak olyan tapasztalatai, amelyet a pedagógusnak is szükséges tudnia és vizsont.

A család megismerésének különös gyakorlata a „cica csoportban” a rengeteg közös program, esemény, tevékenység, élménynyújtás mellett a családok teljesebb megismerését szolgálta egy kék csikos plüsscica családlátogatásait leíró könyvecske, melynek a **„Cirmi cica kalandjai”** címet

adtuk. Ez a plüsscicát kísérő történetíró kötet több pedagógiai, családpedagógiai értéket is hordoz magában: egyrészt a gyerekeknek élmény, hogy nem csak otthonról hozhatnak a csoportba játékokat, hanem innen is vihetnek haza, így mindkét helyszínen gazdagodhatnak a játék- és beszéd témák! Másrészt a csoportban dolgozó felnőttek és a többi gyerek is megismerkedhet a családokkal, az otthoni szokásokkal, hiszen hagyománnyá vált, hogy hétfőn reggelente a beszélgetőkör témája „Cirmi cica kalandjainak” felolvasása volt. Ezt természetesen a mindenkori vendéglátó izgatottan várta és megjegyzéseivel kísérte. Harmadrészt a családok is bepillanthattak egymás életébe, hiszen otthon is kedves esemény volt – amikor éppen ott járt Cirmi - végigmészni a kötetben lévő kalandokat. A bevezető soraim után kezdődnek a családi kalandok. Ezt a gondolatot először a családokkal beszéltem meg, akik örömmel fogadták Cirmit, hiszen sokat meséltek róla otthon a gyerekek. Ezt követően vettem fel az ötletet a gyerekeknek is, akik izgatottan vettek részt a tanácskozáson. A fő kérdés az volt, hogy ki vigye először haza Cirmit? Sokféle szempontot soroltak: *„az vihesse, aki jó volt, aki ügyes napos volt, aki szépen mesélt, énekelt, akinek nincs otthon igazi cicája, akinek a testvére is ide jár, mert akkor egyszerre ketten is örülhetnek, stb.”*

Ezeket az érveket összevetettük a családok terveivel is, így máris rendeződni látszott Cirmi naptára. Volt, aki Mikulásra foglalta le, volt, aki a tavaszi szünetre, mert akkor vonattal Alföldre készültek nagymamáékhoz, és Cirmit is vinni szerették volna, és volt, aki esküvőre készült, oda tervezték Cirmit elvinni a menyasszonytáncba.

Most ebbe a kötetbe csak egy hangulati bepillantásra van mód, a családi tartalomjegyzékből néhány cím kiemelésével: Cirmi Petinél és Rékánál az erdei házban – Cirmi kalandja Szandránaknál a Mikulással – Cirmi mézeskalácssütése Ádáméknál – Mese egy árva kiscicáról – Cirmi karácsonya Adélkánál – Cirmi szülinapi köszöntése Olivéréknél – Cirmi kutyabarátságot kötött Emesééknél Vacakkal – Cirmi Bencét köszöntötte otthonában két doromboló macska társaságában – Téli vadkacsaetetés a Dunán Etuskáékkal – Cirmi Szamárhégyi hétvégéje Veronikáéknál – Vidám szánkózás Emesével és Zsófiival – Farsangi buli Gergőnél – Luca ajándékba vitte Cirmit testvére születésnapján hétvégéjére – Karolina házat épített Cirminék – Húsvét Dávidékkal az Alföldön – Majálison Csabiékkal – Cirmi kalandja a fénymásolóval Kristóffal – Cirmi Apátfalván nyaralt Veronkával és Petivel Nagymamánál és Tatánál – Húsvéti locsolkodás Alekszandránál – Cirmi esküvői kalandjai Milánnal és Karolinával – Bálint örökbe fogadta Cirmit, stb.

Folyamatosan írom és szerkesztem a kalandkötet tartalmát, hogy teljes terjedelemben kiadásra kerülhessen a sok érdekes, értékes történet, rajzokkal és fotókkal.

Cirmi cica kalandjai – borító

Összegezés: írásom előzményeihez visszacsatolva, jól látható a gyakorlatomról szóló sorokból is, hogy bizony abban, hogy a gyermekek hogyan tudják minél probléma mentesebben megkezdni óvodai életüket, elsődleges szerepe, felelőssége a családnak van! A „szobatisztaság”, az önállóság, önkiszolgálás, társas kapcsolatok szintje óvodakezdekor további diskurzus témája lehetne!

- Az anyuka sajnálatos tapasztalataiért nem feltétlenül a „beszoktatás” kifejezést okolnám! Persze körbeírhatjuk, de attól még nem lesz más azoknak a viselkedése, akikkel ez az anyuka és gyermeke találkozott.
- A szabályokat sem mellőzném sem a privát, sem az óvoda életéből! Hová lennének nélkülük?
- Vigyáznék arra, hogy rossz tapasztalat, élmény alapján általánosítsunk, ne mellőzzünk ezért az életünket mederben tartó definíciókat! Bizony vannak szokások, szabályok, melyeket persze nem verbálisan kell rázúdítani a gyermekre és szülőkre sem, mint a filmekben, amikor a letartóztatottnak formálisan elhadarják a jogait! Nekem vizuálisan ez a kép ugrott be az anyuka írását olvasva. Nehezen tudom elképzelni, hogy ilyen töményen hallott ennyi borzalmat! Az óvodapedagógus, a dajka nem vette észre, hogy hallhatják őket, hogy mit és milyen hangerővel kommunikálnak? Ha pedig még ez sem zavarta őket, akkor vajon az anyuka szólt nekik és/vagy az óvodavezetőnek? A gyermeke ezek után is oda jár? No, ezekért aggódom! Mert így változás nem várható! Biztos vagyok abban, ha az érintett „szabályfüggő” óvodapedagógus esetleg olvassa ezt az írást, akkor sem ismer magára, képes megbotránkozni, hogy mik vannak? Ha változást szeretnénk, akkor nyílt sisakkal kell játszani! A dicsérő táblákat pedig le kell vetetni! A mosdóban az intimitás biztosítását meg lehet és meg kell oldani! De ez is csak úgy lehetséges, ha a szülők jelzik észrevételeiket, igényeiket! Mert a kommunikáció akkor hatékony, ha kétoldalú!

Tanulság lehet, hogy nem az első óvodai napon ismerkedünk az óvodával, nem úgy ül be a csoportba a szülő, hogy elvonja az óvodapedagógus figyelmét a munkájától és akkor és ott beszélget vele a szokásokról, szabályokról! Én ezt **a beiratkozást megelőző ismerkedő napokon** úgy csináltam, hogy egyrészt az óvodai Házi rend mellé készítettem egy csoportot bemutató lapot, amit olvasva megismerhetik óvodán belüli csoportos életünk sajátosságait, hagyományainkat, kialakult szokásainkat. Igen, szokást írtam! Másrészt külön lapon tájékoztattam azokat, akiket nem ismertem, (ilyenek nálam kevesen voltak) hogy az udvaron, vagy a teremben, amikor megérkeznek gyermekükkel közösen ismerkedni az előre egyeztetett időkeretben, ne tartsanak barátságatlanok, de nekem ilyenkor nem feladatom, hogy elvegyem a gyermeket szülőjétől és magamhoz ölelgessem (ha kívánja, ha nem), és az sem, hogy a szülővel akkor és ott társalogjak! Én végzem az éppen aktuális tevékenységeimet, közben figyeljenek, ismerkedjenek a csoporttal, ne zavaró módon, és ha természetes helyzet adódik, kapcsolódjanak be a tevékenységekbe! Így kezdődhet meg az egymásra hangolódás a szülőkkel és a gyermekekkel is, hiszen nem lehet külön „kezelni” a gyermeket a szülőjétől, ebben a helyzetben sem. A gyermekek szinte azonnal, ösztönösen megérik, hogy az elfogadásra melyik felnőtt (óvodapedagógus, dajka, pedagógiai asszisztens) mennyire nyitott. A kölcsönös elfogadáshoz azonban idő kell, amíg a gyermekek megszokják az óvodát/csoportot, a felnőtteket, és elfogadják, megszokják az óvoda/csoport szabály- és szokásrendszerét.

A fentiekből bőven lehetett olvasni a kölcsönös megismerésről, a család-óvodapedagógus kapcsolatáról, melyek az alapjai lesznek majd a gyermek megismerésének is!